

Sygn. akt III KK 445/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Eugeniusz Wildowicz

SSN Piotr Mirek (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Gajewska

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 25 stycznia 2022 r.

w sprawie **D. P. (obecnie X.)**

skazanego z art. 279 § 1 k.k.

kasacji obrońcy

od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt V Ka [...],

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

z dnia 17 grudnia 2019 r., sygn. akt II K [...],

1. na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. w części dotyczącej przypisanych D. P. (obecnie X.) w pkt 1 czynów z art. 279 § 1 k.k. i w tym zakresie sprawę przekazuje temu Sądowi do ponownego rozpoznania;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adwokata P. K. – Kancelaria Adwokacka w L. kwotę 442, 80 zł (czterysta czterdzieści dwa zł i osiemdziesiąt gr) tytułem wynagrodzenia obrońcy z urzędu za sporządzenie i wniesienie kasacji.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W., orzekając w sprawie Y. P. – w stosunku do którego nie wniesiono kasacji oraz D. P. (obecnie X.), wyrokiem z dnia 17 grudnia 2019 r., sygn. akt II K [...], uznał oskarżonego D. P. (za winnego popełnienia dwóch czynów z art. 279 § 1 k.k. polegających na tym, że:

1. w okresie od 12 czerwca 2019 r. do 15 czerwca 2019 r. w A., działając wspólnie i w porozumieniu z Y. P. dokonali kradzieży z włamaniem do domu mieszkalnego poprzez otworzenie w nieustalony sposób zamka w drzwiach prowadzących na werandę, a następnie dokonali zaboru w celu przywłaszczenia z wnętrza domu telewizora marki T. [...] wartości 799 zł, laptopa marki S. wartości 300 zł wraz z ładowarką i myszką, radia z odtwarzaczem DVD marki P. wartości 100 zł, słuchawki bezprzewodowej do telefonu stacjonarnego marki G. [...] wartości 50 zł, kołdry wraz z poszwą wartości 50 zł, narzuty na łóżko sypialniane w biało-niebiesko-beżową kratę wartości 20 zł, ponadto żywności i warzyw o łącznej wartości 50 zł wraz z koszykiem wiklinowym wartości 20 zł o łącznej kwocie strat 1469,00 zł na szkodę L. C.-F.;
2. w okresie od 13 czerwca 2019 r. do 14 czerwca 2019 r. w S., działając wspólnie i w porozumieniu z Y. P. dokonali kradzieży z włamaniem do stodoły poprzez pokonanie przeszkody w postaci zaszczepki wewnętrznej w drzwiach, a następnie dokonali zaboru w celu przywłaszczenia spawarki I. [...] wartości 1500 zł, sprzężarki dwutłokowej 50 litrowej o wartości 500 zł, klucza pneumatycznego K. wartości 500 zł, szlifierki kątovej marki B. [...] wartości 50 zł i piły tarczowej E. [...] z tarczą P. wartości 120 zł, o łącznej kwocie strat 2670,00 zł na szkodę P. C.,

za które, przy przyjęciu, iż stanowią ciąg przestępstw w rozumieniu art. 91 § 1 k.k., na podstawie art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. i art. 33 § 2 k.k., wymierzył mu karę 3 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę w kwocie 130 stawek dziennych po 10 zł każda. Orzekł też obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz P. C. kwoty 1250 zł.

Tym samym wyrokiem uniewinnił D. P. od zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.

Wyrok Sądu pierwszej instancji zaskarżany został w całości apelacją osobistą oskarżonego D. P..

Sąd Okręgowy w L., wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2021 r. sygn. akt V Ka [...], utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od wyroku Sądu drugiej instancji wywiódł obrońca D. P.. Zaskarżając go w całości podniósł zarzut rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, tj.:

1. art. 167 k.p.k. i art. 427 § 3 k.p.k. w zw. z art. 452 § 2 k.p.k. oraz art. 2 § 2 k.p.k., art. 4 k.p.k. i art. 6 k.p.k. polegający na bezzasadnym oddaleniu wniosku dowodowego oskarżonego o przesłuchanie świadka M. M., uznając przedwcześnie, że nie da się tego dowodu przeprowadzić, nie podejmując wszelkich czynności zmierzających do jego przeprowadzenia, co skutkowało z kolei zaniechaniem sprawdzenia przez Sąd odwoławczy zasadności zarzutów postawionych wyrokowi Sądu pierwszej instancji, niezasadnym pozbawieniem oskarżonego możliwości udowodnienia, że nie przebywał w miejscu popełnienia czynu i tym samym wykazania, że nie popełnił czynu, a zatem naruszenia prawa oskarżonego do obrony;
2. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. przez nienależyte rozważenie zarzutu apelacyjnego czym dopuścił się obrazy art. 7 k.p.k. w zakresie, w jakim skarżący zarzucił Sądowi pierwszej instancji dowolną, a nie swobodną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, przy pominięciu zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, polegające na odmowie nadania waloru wiarygodności wyjaśnieniom oskarżonych w części dotyczącej udziału D. P. w zdarzeniach objętych aktem oskarżenia, podczas gdy wyjaśnienia te są logiczne, spójne

i w związku z pozostałym materiałem dowodowym winny prowadzić do powzięcia wątpliwości co do faktu popełnienia przez oskarżonego zarzucanego mu czynu.

W konkluzji kasacji obrońca oskarżonego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

W odpowiedzi na kasację Prokurator Rejonowy w W. wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Kasacja okazała się o tyle skuteczna, że spowodowała uchylenie zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji w części skazującej oskarżonego za czyny z art. 279 § 1 k.k. ze względu z uwagi na wystąpienie w sprawie bezzwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., Oskarżony nie miał obrońcy w sytuacji obrony obligatoryjnej, a okoliczność tę Sąd Najwyższy zobowiązany był uwzględnić z urzędu (art. 536 k.p.k.), bez badania jej wpływu na treść zaskarżonego wyroku.

Zauważyć zatem należy, iż zgodnie z utrwalonym w judykaturze Sądu Najwyższego poglądem, wyrażonym w szeregu orzeczeń (por. np. wyroki: z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; z dnia 28 listopada 2018 r., V KS 23/18; z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18; z dnia 7 grudnia 2020 r. III KK 326/20; z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21) od dnia 1 lipca 2015 r. obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą orzeczenia przez sąd – a więc wydania w tej kwestii postanowienia – że udział obrońcy nie jest obowiązkowy (art. 79 § 4 k.p.k.). Jak słusznie się bowiem podkreśla, to nie sama treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów rozstrzyga o tym czy udział obrońcy w rozprawie jest obowiązkowy, czy też nie (art. 79 § 3 k.p.k.). Przesądza o tym sąd, orzekając w trybie art. 79 § 4 k.p.k., w zależności od tego czy uzna za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan

zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że za tym zapatrywaniem przemawia wyraźna stylistyka art. 79 § 4 k.p.k. w obecnym brzmieniu, w zestawieniu z poprzednią treścią tego przepisu, a także gwarancyjny charakter tego unormowania w zakresie prawa oskarżonego do obrony (art. 6 k.p.k.). W konsekwencji, nie można również przyjmować, że niewydanie takiego postanowienia przez sąd oznacza w istocie, iż postanowienie takie zostało wydane, tyle, że w sposób dorozumiany (tak np. wyroki z dnia 21 stycznia 2021 r., IV KK 329/19; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17). Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie stanowisko to w pełni podziela.

Przenosząc powyższe na grunt rozpatrywanej sprawy zauważyć należy, iż zarządzeniem Prezesa Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 maja 2019 r., II Kp [...], wyznaczono podejrzanemu D. P. obrońcę z urzędu. Choć w zarządzeniu powołano się na przepis art. 78 § 1 k.k. w zw. z art. 81 k.p.k., to nie ulega wątpliwości, że powodem jego wydania było zaistnienie przesłanek z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 i k.p.k. Stanowiło ono zresztą podstawę dopuszczenia przez prokuratora dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów i wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie dla podejrzanego obrońcy z urzędu.

Powołując się na treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów z dnia 26 lipca 2019 r., prokurator, wnioskiem z dnia 9 września 2019 r., kierowanym do Prezesa Sądu Rejonowego w W. zwrócił się o cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu w oparciu o przepis art. 79 § 4 k.p.k.

Zarządzeniem z dnia 12 września 2019 r., II Kp [X.], Prezes tego Sądu cofnął D. P. wyznaczenie obrońcy z urzędu.

Z przedstawionej wyżej sekwencji czynności podejmowanych w rozpoznawanej sprawie wynika, że nie wydano w niej postanowienia sądu w trybie art. 79 § 4 k.p.k., które stwierdzałoby, że udział obrońcy oskarżonego nie jest obowiązkowy, co uchylałoby zarazem obowiązek uczestniczenia obrońcy oskarżonego w rozprawie. Za tego rodzaju orzeczenie nie może być uznane zarządzenie prezesa sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu. Nie leży bowiem w kompetencjach prezesa sądu rozstrzyganie o tym czy uzasadnioną jest opinia biegłych lekarzy

psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Orzekanie w tej kwestii należy do sądu. Wydanie wymienionego zarządzenia nie spowodowało zatem ustania obrony obligatoryjnej. Miała ona nadal charakter obowiązkowy ze wszystkimi tego konsekwencjami, a zatem i z obowiązkiem udziału obrońcy w rozprawie. Oskarżony nie posiadał obrońcy z wyboru, a obrońcę z urzędu – mimo że oskarżony taki wniosek złożył już w dniu 8 lipca 2019 r. (k.322) - wyznaczono mu dopiero w dniu 21 kwietnia 2020 r., tj. na etapie postępowania odwoławczego. Oznacza to, że wbrew dyspozycji art. 79 § 3 k.p.k. oskarżony na rozprawie w dniu 5 grudnia 2019 r. nie był reprezentowany przez obrońcę.

W tym stanie rzeczy konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego, gdyż to na etapie postępowania przed tym Sądem wystąpiło uchybienie mające charakter bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. Sąd Najwyższy ograniczył przy tym rozpoznanie niniejszej kasacji tylko do wskazanego uchybienia podlegającego uwzględnieniu z urzędu, jako że było to wystarczające do wydania orzeczenia.

Choć wydaje się to oczywistym, ze względu na przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ocenę trafności wszystkich rozstrzygnięć zawartych w zaskarżonym apelacją oskarżonego wyroku wyjaśnić trzeba, że zakresem uchylenia nie jest objęte rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji uniewinniające D. P. od zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. Stoi temu na przeszkodzie przepis art. 439 § 2 k.p.k., który dopuszcza uchylenie orzeczenia z powodu określonego w jego § 1 pkt 10, tylko na korzyść oskarżonego. Wobec treści art. 425 § 3 k.p.k., zezwalającego oskarżonemu na skarżenie jedynie rozstrzygnięć lub ustaleń naruszających jego prawa lub szkodzących jego interesom, wskazane wyżej rozstrzygnięcie, oparte na ustaleniu, że D. P. nie kierował do pokrzywdzonego gróźb, nie mogło być zresztą przedmiotem zaskarżenia zwykłym środkiem odwoławczym.

W toku ponownego postępowania Sąd Rejonowy będzie miał na względzie powyższe zapatrywania prawne i będzie zobligowany do rozstrzygnięcia w trybie art. 79 § 4 k.p.k. kwestii obrony obligatoryjnej.

Na koniec zaznaczyć trzeba, iż orzekając w niniejszej sprawie, Sąd Najwyższy dostrzega, że również w przypadku drugiego z oskarżonych – Y. P. cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu (zarządzenie Prezesa Sądu Rejonowego w W. z dnia 12 września 2019 r., II Kp [Y.]) nie zostało poprzedzone wydaniem przez sąd postanowienia stwierdzającego, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Ze względu na to, że w stosunku do tego oskarżonego wyrok Sądu pierwszej instancji nie został zaskarżony i oskarżony utracił możliwość wniesienia kasacji od wyroku Sądu odwoławczego, który go nie dotyczył, nie było możliwym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym przepisu art. 435 k.p.k., pozwalającego na uchylenie zaskarżonego wyroku także w stosunku do współoskarżonego niewnoszącego kasacji, jeżeli przemawiają za tym te same względy, które spowodowały uwzględnienie kasacji współoskarżonego. Ocena prawidłowości postępowania prowadzonego w stosunku do wymienionego wcześniej oskarżonego może nastąpić na skutek wznowienia postępowania lub zaskarżenia wyroku Sądu Rejonowego kasacją nadzwyczajną wniesioną przez podmioty określone w art. 521 k.p.k.

Z tych wszystkich względów, Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.